

Nowy egzamin!

Od 2012 roku uczniowie kończący gimnazjum będą zdawać egzamin na nowych zasadach. Zadania egzaminacyjne będą sprawdzały opanowanie umiejętności wskazanych w **nowej podstawie programowej** (wprowadzonej rozporządzeniem MEN z dnia 23 grudnia 2008 roku), która zarazem stanie się jedynym dokumentem warunkującym egzaminu zewnętrzne.

W nowej podstawie programowej (nazywanej tak w odróżnieniu od dotychczas funkcjonującej) wskazane są **wymagania ogólne** i **wymagania szczegółowe** zapisane jako oczekiwane czynności uczniów. To właśnie te umiejętności będą sprawdzane na egzaminie – oczywiście w odniesieniu do wiadomości i utworów literackich wskazanych w podstawie programowej. Tak więc, aby dobrze zdać egzamin, należy nie tylko wiedzieć, czym jest na przykład metafora, lecz także odnaleźć ją w podanym tekście i określić jej funkcję w wypowiedzi – bo tak zakłada wymaganie 2.4 z zakresu analizy i interpretacji tekstów kultury.

Zadania z języka polskiego wchodzące w skład części humanistycznej egzaminu gimnazjalnego badają umiejętność odbioru tekstów literackich i nieliterackich oraz tworzenia wypowiedzi własnych. Umiejętności te będą badane zadaniami zamkniętymi i otwartymi.

Przykłady takich zadań można znaleźć w informatorze opublikowanym na stronach internetowych Centralnej Komisji Egzaminacyjnej. Publikacja ta pokazuje przykładowe typy zadań, które pojawią się na egzaminie. Dają one pogląd na to, jak mogą być sprawdzane poszczególne wymagania szczegółowe określone w podstawie programowej. **Informator CKE nie jest arkuszem egzaminacyjnym!** Z opisu egzaminu wynika, że umiejętności wskazane w podstawie będą badane zadaniami odnoszącymi się zarówno do tekstów literackich, jak i nieliterackich (np. popularnonaukowych lub publicystycznych). Wśród zadań otwartych znajdzie się przynajmniej jedno badające umiejętność napisania dłuższej wypowiedzi własnej w formie wskazanej w podstawie programowej (np. charakterystyki, opisu czy rozprawki). Mogą się także pojawić zadania sprawdzające umiejętność pisania form użytkowych, takich jak dedykacja, podanie, CV czy list motywacyjny.

Niniejsza publikacja powstała po to, aby gimnazjalista mógł ćwiczyć umiejętność wykonywania zadań typu egzaminacyjnego – ze świadomością, jakie umiejętności one badają – oraz dokonywać w tym zakresie samooceny. Podobnie jak w informatorze, każde zadanie opatrzone jest informacją, jaką umiejętność bada (podaną w formie tabeli w drugiej części publikacji). Polecenia dobrane są tak, aby uwzględniały całość podstawy programowej, choć oczywiście niektóre umiejętności badane są częściej niż inne. Wynika to ze specyfiki tekstu, który jest podstawą zestawu zadań. Sprawdzane są przede wszystkim te umiejętności, które są istotne ze względu na odbiór konkretnej wypowiedzi, uwarunkowane jej swoistością, funkcjonalne dla jej zrozumienia.

Warto w tym momencie przypomnieć, że **egzamin po gimnazjum bada także umiejętności, które uczeń nabył w szkole podstawowej**. Dlatego obok wymagań gimnazjalnych w prezentowanej publikacji znalazły się także te z II etapu edukacyjnego.

W celu uporządkowania pracy z zamieszczonym tu materiałem zadania zostały podzielone na zestawy.

Zestawy I–V obejmują przede wszystkim teksty nieliterackie, to znaczy nienależące (albo jedynie częściowo należące) do literatury pięknej. Są tu więc wypowiedzi publicystyczne oraz artykuły naukowe i popularnonaukowe. Zadania z tej części **badają przede wszystkim** (a więc nie wyłącznie) **umiejętność odbioru tekstów**, tzn. rozumienia tekstów czytanych, odbierania i przetwarzania zawartych w nich informacji, dostrzegania środków językowych i określania ich funkcji w wypowiedzi. Znalazły się jednak tutaj **również wiadomości i umiejętności**

związane z określaniem funkcji środków stylistycznych (ponieważ często występują one w tekstach informacyjnych, publicystycznych i popularnonaukowych, nie mówiąc już o języku potocznym), a także **umiejętności składające się na kompetencję tworzenia tekstów własnych**. Wiele zadań związanych jest z wiadomościami z nauki o języku i umiejętnością wykorzystania tych wiadomości w praktyce. Wykonanie niektórych poleceń związanych z czytaniem tekstów (a więc odbiorem wypowiedzi) świadczy jednocześnie o posiadaniu umiejętności związanych z tworzeniem wypowiedzi.

W **zestawach VI–X** zamieszczone zostały fragmenty utworów reprezentujących literaturę piękną – dobrane tak, by oddawały specyfikę rodzajów i gatunków literackich wskazanych w podstawie programowej. Tutaj **większość zadań bada umiejętności z zakresu drugiego wymagania ogólnego – analizy i interpretacji tekstów kultury**. Ponieważ podstawa programowa wyraźnie podkreśla wagę umiejętności odbioru nie tylko literatury, lecz także innych tekstów kultury, w kilku zadaniach znalazły się pytania o ich specyfikę (np. język teatru czy filmu). Druga część, podobnie jak pierwsza, zawiera polecenia związane z tworzeniem dłuższych wypowiedzi własnych (zawsze z wskazaniem oczekiwanej formy wypowiedzi).

Teksty nieliterackie służą więc przede wszystkim badaniu I wymagania ogólnego (Odbiór wypowiedzi i wykorzystywanie zawartych w nich informacji), a artystyczne – wymagania II (Analiza i interpretacja tekstów kultury), ale podział ten nie jest ścisły. Tak naprawdę czytanie każdego tekstu wymaga umiejętności i z I, i z II wymagania ogólnego (bo analiza i interpretacja tekstu literackiego to również odbiór – tylko szczególny).

Wśród zadań zamkniętych przeważają tak zwane zadania wielokrotnego wyboru, ale są także i inne (prawda–fałsz, tzw. zadania na dobieranie). Przy wszystkich krótkich zadaniach zostały podane odpowiedzi prawidłowe lub oczekiwane (w zadaniach otwartych).

Inaczej rzecz się ma z zadaniami otwartymi związanymi z tworzeniem dłuższej formy wypowiedzi. Aby oceniać napisane przez ucznia wypracowanie, należy sięgnąć do informatora, w którym na przykładzie rozprawki przedstawiono ogólne zasady oceniania prac pisemnych.

Mam nadzieję, że ta publikacja ułatwi gimnazjalistom przygotowanie się do czekającej ich próby i zdanie egzaminu na takim poziomie, który przyniesie satysfakcję i im, i ich nauczycielom.

Autorka